

SOSYOLOJİ IŞIĞI ALTINDA: BİR CEMİYET SİSTEMİ OLARAK FAŞİZM

Harbi demokrasi cephesinin kazanmasından sonra, artık faşistler bile, demokrat-tan fazla demokrat kesilerek faşizmi kötülemeğe koyuldular. Faşizm ve demokrasi kelimeleri ile yapılan ve çeşitli memleketlerdeki basını istilâ eden mugalata içinde neredeyse gerçek demokratlar kaybolacak. Ortalama bir okuyucunun bu keşmekeş içinde doğruyu yalancıdan ayırıp kendi yolunu bulması ne kadar güç olsa gerek.

Faşizm, belirli tarihî şartlar altında meydana gelmiş olan belirli bir cemiyet -devlet sistemi-nin adıdır. Bu ad, İtalya'da Mussolini'nin temsil ettiği rejimden alınmadır; fakat bugün faşizm artık sadece İtalya'da 1922-1943 yıllarında ömür sürmüş bir rejimin hususî adı değildir. Faşizm, tek bir memleket için kullanılan has bir isim olmaktan çıkıp, bir cemiyet sistemi örneğine ve örneğe uygun rejimlere verilen âdetâ bir cins isim olmuştur. Faşizm, içinde belirttiği cemiyetin tarihî, mahallî şartlarına göre çeşitlenmeler, hususiyetler gösterir, fakat bütün faşist rejimlerde müşterek esas vasıflar vardır; bunların mevcut olup olmadığına göre bir rejimi faşist veya faşist değil diye vasıflandırabiliriz.

Faşist rejimi en esas, ayırıcı vasıf bir cümlede ifade etmek lâzım gelirse diyebiliriz ki faşizm, hususî büyük sermaye guruplarının, bilhassa malî sermaye ve ağır sanayi ve harp sanayi sermayesi guruplarının açık, şiddetli bir teröre dayanan diktatörlüğüdür.

Birinci Cihan Harbinden önce, faşizme götürecek şartlar ve hareketler belirmişti. Harp, bu şartları kuvvetlendirdi. Harpten sonra Avrupa memleketlerinde, bilhassa İtalya ve Almanya'da inkılâpçı bir durum meydana geldi, fakat inkılâp hareketleri gelişip gerçekleşemedi. Büyük sermayenin tazyiki altında içtimaî-iktisadî mevkiini kaybetmekte olan ve büsbütün kaybedeceğinden korkan orta ve alt orta tabakalar ve maceracı, dejenere unsurlar, siyasî guruplaşmalar ve hareketler halinde beliren faşist gelişmeleri desteklediler, bu hareketlere yem oldular. Büyük sermaye gurupları ve onlara âlet olan devlet teşekkülleri, halktan gelen inkılâpçı hamleyi önlemek üzere bu faşist hareketleri körüklediler ve nihayet, zamanı gelince, mensuplarını getirip devlet sandalyalarına oturtular.

Faşizmi, Mussolini ile Hitler yaratmadı. Onlar faşizmin sadece sözcüsü ve mümessiliydiler, kurdukları parti teşkilâtı, üniformaları, bayrakları, alayları da faşizm binasının dış dekoruydu. Şüphesiz bu kuklalar ve hempaları geçtikleri mevkilerden fazlasıyla faydalandılar, kendi menfaatlerini fazlasıyla güttüler. Fakat onları yerlerinde tutan ve bal tutan parmaklarını yalamalarına müsaade eden kuvvet, hususî büyük sermaye idi. Esasen, değişmez sosyolojik bir prensip olarak şunu belirtmek gerekir ki diktatörlük, hiçbir zaman bir şahsın veya küçük bir grupun devlet mekanizmasını ele geçirip şahsî hükümlerini yürütmeleri demek değildir. Bu çeşit siyasî diktatörlüklerin arkasında mutlaka bu diktatörlükten menfaatli olan iktisadî-siyasî kudreti elinde tutan zümreler, tabakalar vardır.

Rakipsiz hâkimiyeti eline geçiren büyük malî ve sınaî sermayeye, derebeylik artığı büyük toprak mülkiyeti gurupu da eklendi, faşist rejimin ikinci derece direklerinden biri oldu. Nesiller boyunca mücadele neticesinde elde edilmiş olan liberal demokratik haklar ve hürriyetler kökünden kazındı. İmtiyazlı zümreler hâkimiyetlerini tam kurabilmek için kendileriyle mücadele edebilecek halkın elinden söz, toplanma, teşkilâtlanma ve vicdan hürriyetlerini gasb ettiler.

Garp sanayi memleketlerindeki bu olayların o kadar sanayileşmemiş, teknik ve iktisat bakımından geri, bazı ziraî memleketlerde de akisleri oldu. Bu memleketlerde mevcut, kuvvetli derebeylik artığı büyük toprak sahipleri ile henüz gelişmekte olan yeni ticaret ve sanayi zümreleri için faşist devlet sistemi ve faşist ideoloji biçilmiş kaftan oldu. Bu zümreler garp sanayi memleketlerinde olup bitenlerden kendi menfaatleri lehine ders aldılar; liberal, demokratik safhaya hemen hiç girişmediler.

Gerek ileri teknikli garp sanayi memleketlerinde, gerek geri teknikli ziraat memleketlerinde beliren faşist rejimlerin müşterek noktası, her ikisinde de hususî büyük sermayeyi elinde toplamış olan bir azınlığın ve bunun hükümrânlık vasıtası olan siyasî bürokrasinin geniş halk kitleleri üzerinde tedhişe dayanan bir hâkimiyet ve idare sistemi kurmuş olmalarıdır. Her ikisinde de demokratik haklar ve hürriyetler ve milletin ekseriyetinin siyasî egemenliği ortadan kalkmıştır. Her ikisinde de iktisadî-siyasî mekanizma hâkim, imtiyazlı zümrenin lehine, halkın ekseriyetinin aleyhine işler ve halk, kendi haklarını müdafaa etmek imkânlarından mahrum bırakılmıştır. İktisadî buhranların, harplerin doğurduğu sıkıntılar ve mahrumîyetler halkın ekseriyetinin omuzlarına yüklenir. Bütün faşist rejimlerin tecrübesi, istisnasız, imtiyazlı azınlığın zenginleşip şiştiğini, çalışan kitlelerin, halkın gelirinin ve hayat seviyesinin ise yokuş aşağı indiğini göstermiştir. Bir taraftan sermayeye mahreçler bulmak, diğer memleketleri sömürmek hırsı, diğer taraftan içindeki huzursuzlukları bir mecradan akıtıp yatıştırmak gayesiyle faşist rejimler saldırgan, istilâci, harpçidirler. İç siyasetlerinde üstün adam ve seçkin zümre, dış siyasetlerinde üstün ırk, üstün millet ideolojisine dayanırlar.

Faşizm, bir sosyal hareket olarak garp demokrasilerinin içinde belirip gelişmiş ve nihayet bazılarında bütün cemiyeti hâkimiyeti altına alan bir rejim olarak tebellür etmiştir. Diğer bazılarında ise, cemiyet liberal demokratik şeklini muhafaza etmekle beraber faşizm hareketleri çeşitli derecelerde ve çeşitli mahallî şekillere bürünerek kendini göstermiştir. Harpten önce bu durum garpta yaygındı; harp öncesi İngilteresi ve Amerikası bile bu duruma bir istisna teşkil etmiyordu. Demokrasi için faşizme karşı mücadele, harbin bitişi ile bitmemiştir diyenlerin kastettikleri, faşizmin iktisadî-sosyal dayanaklarının henüz tamamıyla ortadan kalkmamış olması durumudur. İşgalden kurtarılan memleketlerdeki iç mukavemet hareketlerinin ve bütün gerçek demokratların, kartellerin, tröstlerin kaldırılmasını, büyük sanayiinin devletleştirilmesini istemeleri de faşizmin temel direğini söküp atmak gayesiyledir.

Ant, Sayı 9, Temmuz 1945